

BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOSCI

Dwa podstawowe cele europejskiej polityki bezpieczeństwa żywności to: ochrona zdrowia ludzkiego i interesów konsumentów oraz wspieranie sprawnego funkcjonowania jednolitego rynku europejskiego. Unia Europejska czuwa więc nad ustanowieniem (i przestrzeganiem) standardów kontroli w takich obszarach jak higiena produktów paszowych i żywnościowych, zdrowie zwierząt, zdrowie roślin i zapobieganie zanieczyszczeniom żywności przez substancje zewnętrzne. UE reguluje również kwestię etykietowania produktów żywnościowych i pasz.

PODSTAWA PRAWNA

Artykuły 43, 114, 168 ust. 4 oraz art. 169 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

KONTEKST OGÓLNY

W następstwie szeregu sytuacji kryzysowych związanych z żywnością przeznaczoną dla ludzi oraz z paszami (np. BSE i zanieczyszczenia dioksynami) na początku XXI wieku dokonano istotnej reformy unijnej polityki bezpieczeństwa żywności. Opracowano podejście „od pola do stołu”, gwarantując wysoki poziom bezpieczeństwa na wszystkich etapach procesu produkcji i dystrybucji wszelkich produktów żywnościowych wprowadzanych do obrotu na terytorium UE, bez względu na to, czy są one wytwarzane w UE, czy importowane z państw trzecich. Ta część prawodawstwa stanowi złożony i zintegrowany system zasad regulujących cały łańcuch żywnościowy, od pasz i zdrowia zwierząt, przez ochronę roślin i produkcję żywności, po przetwarzanie, przechowywanie, transport, przywóz i wywóz oraz sprzedaż detaliczną.

OSIĄGNIĘCIA

A. Prawodawstwo ogólne

Rozporządzenie ramowe ustanawia [ogólne zasady i wymagania](#) unijnego prawa żywnościowego i paszowego, z uwzględnieniem „zasady ostrożności” ([2.5.1](#)). W rozporządzeniu określono podejście dotyczące oceny ryzyka i ustanowiono przepisy ogólne w sprawie identyfikowalności żywności i produktów paszowych. Wprowadzono w nim system wczesnego ostrzegania o niebezpiecznej żywności i paszach (RASFF), który umożliwia państwom członkowskim i Komisji szybką wymianę informacji i koordynowanie odpowiedzi w związku z zagrożeniami dla zdrowia spowodowanymi przez żywność lub pasze. W rozporządzeniu ustanowiono także Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), którego zadaniem jest dokonywanie oceny

wszystkich zagrożeń związanych z łańcuchem żywnościowym i informowanie o nich. Po ocenie adekwatności i w reakcji na europejską inicjatywę obywatelską w sprawie glifosatu UE dokonała przeglądu ogólnego unijnego prawa żywnościowego w celu poprawy przejrzystości ocen ryzyka EFSA i niezależności podstawowych badań naukowych oraz usprawnienia współpracy z państwami członkowskimi w zakresie zapewniania ekspertów i danych. Inne kluczowe akty prawne w takich dziedzinach jak nowa żywność, GMO, pestycydy, materiały przeznaczone do kontaktu z żywnością oraz dodatki do żywności także zostaną poddane przeglądowi w celu ich dostosowania do przeglądu ogólnego prawa żywnościowego UE i zwiększenia przejrzystości.

B. Higiena środków spożywczych

W kwietniu 2004 r., w ramach podejścia „od pola do stołu” przyjęte zostały nowe ramy legislacyjne znane jako pakiet higieniczny dotyczące [higieny środków spożywczych](#), ustanawiające szczególne przepisy dotyczące [higieny w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego](#) oraz wprowadzające wspólnotowe ramy dla [urzędowych kontroli w odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do spożycia przez ludzi](#), które ustanawiają również szczegółowe zasady dotyczące świeżego mięsa, mały, mleka i przetworów mlecznych. Pakiet nakłada odpowiedzialność za higienę środków spożywczych bezpośrednio na różne podmioty należące do łańcucha żywnościowego w drodze samoregulującego się systemu z wykorzystaniem metody HACCP (analiza zagrożeń i krytycznych punktów kontroli), monitorowanego za pośrednictwem kontroli urzędowych, które muszą być przeprowadzane przez właściwe organy.

C. Skażenia żywności

Skażenia żywności mogą występować naturalnie lub wynikać z praktyk uprawy lub procesów produkcji. Aby chronić zdrowie publiczne, ustanowiono najwyższe dopuszczalne poziomy substancji skażających w żywności, takich jak azotany, metale ciężkie i dioksyny, podlegające okresowym przeglądom. Pozostałości w środkach spożywczych mogą pochodzić także od zwierząt służących do produkcji żywności leczonych weterynaryjnymi produktami leczniczymi lub narażonych na pestycydy lub produkty biobójcze. Najwyższe dopuszczalne poziomy pozostałości są ustanawiane i aktualizowane okresowo. Do obrotu w UE nie można wprowadzać żadnych środków spożywczych zawierających niedopuszczalne poziomy zanieczyszczeń.

Ponadto istnieją przepisy dotyczące materiałów przeznaczonych do kontaktu z żywnością, takich jak materiały do transportu czy przetwarzania żywności, a także materiały opakowaniowe oraz wyposażenie kuchenne lub zastawa stołowa. W [rozporządzeniu ramowym](#) ustanowiono ogólne wymogi dotyczące wszystkich istotnych materiałów i wyrobów w celu dopilnowania, by materiały nie przenosiły swoich składników na żywność w ilościach szkodliwych dla zdrowia. Istnieje możliwość przyjęcia konkretnych środków UE zawierających bardziej szczegółowe przepisy dla 17 materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością, wymienionych w załączniku I do tego rozporządzenia. Przykładowo w odniesieniu do plastiku wprowadzono ograniczenia stosowania bisfenolu A, używanego w butelkach z tworzyw sztucznych do karmienia niemowląt.

D. Etykietowanie żywności

Ramy prawne dotyczące etykietowania żywności zostały opracowane w celu zagwarantowania konsumentom dostępu do jasnych, zrozumiałych i wiarygodnych informacji na temat zawartości i składu produktów, aby chronić ich zdrowie i interesy. Na opakowaniu należy zamieścić na przykład wyraźne informacje na temat takich alergenów jak soja, gluten czy laktoza. Główną nowością w ramach nowego rozporządzenia w sprawie [przekazywania konsumentom informacji na temat żywności](#) obowiązującego od grudnia 2016 r. jest zobowiązanie producentów do podawania informacji o alergenach obecnych w żywności niepaczkowanej, np. w restauracjach i stołówkach, o pochodzeniu nieprzetworzonego mięsa (w przypadku niektórych rodzajów mięsa innych niż wołowina, która musi już mieć oznakowanie pochodzenia) i o stosowaniu takich substytutów jak produkty roślinne imitujące ser lub mięso. Szczegółowe przepisy w sprawie wskazania [miejsca pochodzenia](#) wymagają (z pewnymi wyjątkami) wskazania miejsca chowu i miejsca uboju zwierząt wykorzystywanych do produkcji paczkowanego, świeżego, schłodzonego i zamrożonego mięsa ze świń, owiec, kóz i drobiu.

Etykietowanie, prezentacja lub reklama żywności nie mogą wprowadzać konsumentów w błąd. Istnieją jasne przepisy dotyczące dozwolonych oświadczeń żywieniowych lub zdrowotnych (takich jak „niskotłuszczowy” lub „o wysokiej zawartości błonnika pokarmowego” lub oświadczeń o związkach między żywnością a zdrowiem). Takie oświadczenia muszą być poparte dowodami naukowymi i można je znaleźć w unijnym rejestrze publicznym.

Nowe rozporządzenie w sprawie [żywności przeznaczonej dla określonych grup](#) znosi pojęcie szerokiej kategorii „środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego”, zastępując je przepisami dotyczącymi określonych wrażliwych grup konsumentów, takich jak niemowlęta i małe dzieci, osoby cierpiące na specjalne schorzenia i osoby stosujące diety o obniżonej wartości energetycznej w celu kontroli masy ciała.

E. Substancje dodawane do żywności

Dodatki do żywności, enzymy spożywcze lub środki aromatyzujące – zwane także „środkami ulepszającymi żywność” – to substancje dodawane celowo do środków spożywczych w celu spełnienia określonych funkcji technologicznych, jak na przykład barwniki, substancje słodzące i konserwanty, które same nie są normalnie spożywane jako żywność. Istnieją przepisy dotyczące procedury wydawania zezwoleń, warunków stosowania tych substancji i umieszczania informacji o nich na etykietach. To samo odnosi się do takich suplementów diety jak witaminy i składniki mineralne, które mogą być dodawane do żywności w celu jej wzbogacenia lub podkreślenia szczególnego charakteru odżywczego, pod warunkiem że znajdują się w specjalnych wykazach dopuszczonych substancji i ich dopuszczonych źródeł.

F. Zdrowie zwierząt i roślin

Unijne regulacje obejmują przepisy ogólne dotyczące nadzoru, powiadamiania i leczenia chorób zakaźnych oraz ich nosicieli w celu zapewnienia bezpieczeństwa łańcucha żywnościowego. [Obecne ramy legislacyjne odnoszące się do organizowania](#)

[kontroli urzędowych](#) zostały ustanowione w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regułami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt. W maju 2013 r. Komisja przedstawiła nowy pakiet legislacyjny obejmujący wnioski dotyczące zdrowia zwierząt, zdrowia roślin, roślinnego materiału rozmnożeniowego oraz kontroli urzędowych. Pakiet zapewnia podejście do ochrony zdrowia zwierząt bazujące w większym stopniu na ryzyku, co ma służyć zwiększeniu skuteczności kontroli urzędowych w celu unikania na ile to możliwe kryzysów żywnościowych i przypadków nadużyć. Nowe prawo UE o zdrowiu zwierząt (rozporządzenie w sprawie [przenośnych chorób zwierząt](#)) przyjęte w marcu 2016 r. i obowiązujące od kwietnia 2021 r. koncentruje się na zapobieganiu chorobom zwierząt i ich likwidacji poprzez wyjaśnienie obowiązków oraz zapewnienie wczesnego wykrywania i zwalczania. Nowy system ochrony zdrowia roślin (rozporządzenie w sprawie [środków ochronnych przeciwko agrofagom roślin](#)) ma na celu ochronę upraw, owoców, warzyw i lasów przed zawleczeniem lub rozprzestrzenieniem się agrofagów roślin lub chorób. Zacznie on obowiązywać w przeważającej części od grudnia 2019 r., podobnie jak [nowe rozporządzenie w sprawie kontroli urzędowych](#), które będzie obejmować także zdrowie roślin i produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego.

G. Prawodawstwo dotyczące pasz zwierzęcych i etykietowania pasz

Podmioty działające na rynku pasz muszą dopilnować, by wszystkie etapy produkcji, przetwarzania i dystrybucji pozostające pod ich kontrolą były zgodne z unijnymi przepisami w sprawie [higieny pasz](#), oraz muszą zagwarantować pełną identyfikowalność. Obejmuje to przywóz pasz z państw trzecich oraz ich wywóz do tych państw. Podczas żywienia zwierząt przeznaczonych do produkcji żywności rolnicy są zobowiązani do utrzymywania ryzyka biologicznego, chemicznego i fizycznego zanieczyszczenia paszy, zwierząt i produktów zwierzęcych na jak najniższym możliwym poziomie. Specjalna dyrektywa ustanawia maksymalne limity [niepożądanych substancji w paszach zwierzęcych](#), w tym metali ciężkich, oraz zabrania rozcieńczania zanieczyszczonych materiałów paszowych. Przepisy w sprawie [etykietowania i wprowadzania na rynek pasz](#) ustanowiono w celu zagwarantowania wysokiego poziomu bezpieczeństwa pasz, a zatem wysokiego poziomu ochrony zdrowia publicznego oraz w celu dostarczenia odpowiednich informacji użytkownikom i konsumentom. Zaktualizowano przepisy dotyczące [weterynaryjnych produktów leczniczych](#) i [paszy leczniczej](#) za pośrednictwem dwóch nowych rozporządzeń (odpowiednio (UE) [2019/6](#) i (UE) [2019/4](#)).

H. Nowa żywność

Nowa żywność, tj. niestosowana na szeroką skalę w UE przed majem 1997 r., zanim zostanie wprowadzona do obrotu w UE, musi przejść kontrolę oceniającą jej bezpieczeństwo. Od 2018 r. zastosowanie ma [nowe rozporządzenie](#) zapewniające łatwiejszy dostęp do innowacyjnej żywności, z zachowaniem wysokiego poziomu bezpieczeństwa żywności. Wprowadzono w nim uproszczoną, scentralizowaną, ogólnounijną internetową procedurę wydawania zezwoleń dla nowej żywności i tradycyjnej żywności z państw trzecich (uznawanej za nową żywność w UE). Przed wydaniem zezwolenia EFSA przeprowadza scentralizowaną, naukową ocenę bezpieczeństwa określającą warunki stosowania, oznaczenie jako żywność

oraz wymagania dotyczące etykietowania. Cała dozwolona nowa żywność jest umieszczana w wykazie pozytywnym. Do czasu wejścia w życie szczegółowych przepisów dotyczących żywności pochodzącej od sklonowanych zwierząt żywność ta objęta jest zakresem niniejszego rozporządzenia, a zatem powinna być odpowiednio oznakowana.

I. Organizmy zmodyfikowane genetycznie (GMO)

GMO to „organizm inny niż organizm człowieka, w którym materiał genetyczny został zmieniony w sposób niezachodzący w warunkach naturalnych wskutek krzyżowania i/ lub naturalnej rekombinacji”^[1]. Dzięki współczesnej biotechnologii można na przykład modyfikować rośliny, aby zwiększyć ich odporność na choroby lub zwiększyć plony. Z zachowaniem zasady ostrożności UE ustanowiła rygorystyczne ramy prawne dotyczące uprawy i komercjalizacji GMO stosowanych w żywności lub paszach. Przed wprowadzeniem GMO do obrotu EFSA, wraz z podmiotami naukowymi państw członkowskich, przeprowadza naukową ocenę ryzyka w celu wykluczenia wszelkich zagrożeń dla zdrowia ludzi lub zwierząt i środowiska. Po otrzymaniu opinii od EFSA Komisja (która może się do niej nie zastosować) przygotowuje projekt decyzji w sprawie udzielenia lub nieudzielenia zezwolenia, poddawanej głosowaniu większością kwalifikowaną w Komitecie ekspertów złożonym z przedstawicieli państw członkowskich. W przypadku braku opinii, tj. braku większości kwalifikowanej za udzieleniem zezwolenia lub przeciwko niemu, ostateczną decyzję podejmuje Komisja. Wszelka dopuszczona żywność lub pasza złożona z GMO lub zawierająca GMO musi być identyfikowalna i wyraźnie oznakowana jako taka, aby konsumenci mogli dokonywać świadomych wyborów. Państwa członkowskie mogą ograniczyć [uprawę roślin zawierających GMO lub jej zakazać](#) na swoim terytorium, nawet jeżeli jest to dozwolone na szczeblu UE.

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

W następstwie skandalu z koniną i innych przypadków oszustw w branży spożywczej Parlament zaapelował o obowiązkowe wskazywanie miejsca pochodzenia produktów, w szczególności mięsa wykorzystywanego jako składnik żywności przetworzonej. Parlament i Rada osiągnęły porozumienie w sprawie nowych przepisów dotyczących zaostrzenia urzędowych kontroli żywności w celu poprawy jej identyfikowalności i zwalczania oszustw. Podczas negocjacji Parlamentowi udało się wzmocnić egzekwowanie w odniesieniu do nieuczciwych lub wprowadzających w błąd praktyk. Parlament zachowuje także szczególną czujność w odniesieniu do zagrożeń dla zdrowia konsumentów związanych z klonowanymi zwierzętami i nanomateriałami lub GMO. Poddaje kontroli projekty wniosków o wydanie lub odnowienie zezwolenia dla nowych roślin genetycznie zmodyfikowanych, takich jak kukurydza czy nasiona soi, oraz regularnie wyraża sprzeciw wobec takich wniosków.

W związku z obawami dotyczącymi zagrożeń, jakie pociąga za sobą stosowanie substancji chwastobójczej o nazwie glifosat w rolnictwie, w 2018 r. Parlament postanowił powołać komisję specjalną (PEST) w celu zbadania unijnej procedury wydawania zezwoleń na dopuszczenie pestycydów do obrotu. W trakcie przeglądu

[1]Dyrektywa 2001/18/WE (Dz.U. L 106 z 17.4.2001).

przepisów ogólnych prawa żywnościowego mającego na celu zapewnienie większej przejrzystości w całym łańcuchu żywnościowym Parlament zabiegał o zapewnienie publikacji badań bezpieczeństwa, zanim dany produkt zostanie dopuszczony do obrotu.

Tina Ohliger
05/2019

